

ADATTÁR.

RADVÁNYI VERSESKÖNYVEK.

(Hatodik és befejező közlemény.)

VERSEK A RADVÁNSZKY-CODEXBÓL.

I.

A szerencse forgandóságáról.¹

1. Játszik az szerencse most szegény fejemmel,
Vállamra nagy terhét rakta veszélyemmel,
Fájdalmam többíti kénos sebeimmal,
Örvendetes napot nem érek kedvemmel.
2. Állhatatlanságát tudtam s reám vártam,
Magas kőre noha fel nem hágtam,
Kezépső részen is igen félvén jártam,
Sokaknak leestét vég² voltáruul láttam.
3. Nagy hatalmú Isten ki reám gondoltál,
Eleven férgecskét ez világra adtál,
Köntössel sok jóval naponként tápláltál,
Elmét, okosságot életemhez szabtál.
4. Paraszt Agatocles³ korongját forgatja,
Piaczon fazekát konyatván árolja,
Másfelől szerencse koronáját tartja,
Szép Siciliának holnap lesz királya.
5. Ellenben viszontag nézd mint hízelkedik —
Policrates király gazdagságban bízik,
Drága smaragd győrot hal gyomrában lelék,
Azzal is szerencse neki hízelkedik.

¹ E cím a kiadótól való.

² = vig.

³ Szirakuza zsarnoka. Élt Kr. e. 361—289-ig. Fazekasból lett tirannussá.

6. Teljes életiben soha kárt nem vallott,
Csak meg sem gondolta mi hidegtől fázott,
Egy persa foglya lőn, láss hatalmas rabot,
Ki felakaszt királyt, úgy mint latrot.
7. Kétséges, elhigyjed, szerencsének dolga,
Félj tőle mikor ő hozzád mint hő¹ szolgál,
Jó kedvét mert rajtad ha sokáig tartja,
Nagyobb veszedelem terhét reá adja.
8. Szegénynek, gazdagnak csak egy az ő sorsa,
Taskannak (így) bársonnak mind egy az jutalma,
Ha ma gazdag király szép mint arany alma,
Holnap holdus lehet vagy megrothadt alma.
9. Igyunk azért! Horvát, — töltsed poharomat.
Víg lakástul soha ne szánjad karomat,
Hogy bú, bánat, sok gond ne rájga gyomromat,
Kivel mit gondolok, várnám halálomat. Finis.

(A codex 176—177. lapjain.)

II.

Az barátságnak tökéletes voltát ez kis énekből vehetik eszében az barátság-szerető emberek.

1. Óh mely szép dolog volt — Isten! — az barátság,
Hamisat nem kíván, mert minden igazság
Benne vagyon és nincs ott semmi álnokság.
2. Az barátság olyan, hamisat nem kíván,
Sőt mindenkor örül barátjának javán,
Igenis bánkódik szíve szerint kárán.
3. Igazság mindennél nagyobb barátságban,
Halálát nem szánja vére hullásában,
Kedvét tölti akkor, hogy juthasson abban.
4. Nem kis bosszúságot tenned az barátság,
Mert ha kívántatik nagy sok szarándokság,
Az ki után szokott lenni sok fáradtság.
5. Sándor is igazán viselt barátságot,
Mert Ludovicusért nagy sok fáradtságot
Bajt víván érette talált igazságot.
6. Énnekem is higgyed vagyon oly barátom,
Tisztességes helyen az kiért halálom
Az hol kívántatik érette nem szánom.
7. Gisipus elveszté Titusért országát,
Egészségét, kedvéért midőn uraságát
Hogy Titusnak adá az szép tartományát.

¹ Valószínűleg = hő (= hű) mint szolgál.

8. Maga Gisipusnak jegyese volt asszony
De barátját látván hogy búskodik azon
Kiben semmit nem is tudott akkor asszony.
9. Most is vadnak néha igaz barátságok,
Az kiért is esnek szomorú rabságok,
Kit meg is bizonyít mezei halálok. Finis.

(A codex 177—179. lapjain.)

III.

Ad notam : Gyámoltalan habok között evezek etc.

1. Csudálatos nagy bánatja szívemnek s lelkemnek,
Érkezik most újabb kénja fejemnek, testemnek;
Szerencséje elfogyott éltémnek,
Nincsen vigasztalója bús elmémnek,
Csak miattad édes lelkem gyötrőlmemnek —
Vagyok már örvényében veszélyünknek.
2. Mert az te én reám való nízésed és intésed,
Szerelmedből indúlt friss szemek mosolygásid:
Felindíták szívemnek háborúit,
Nem különben mint tengernek habjait,
Révész ellen szélvész nagy veszedelmit
Véghez vinni mint akarja szándékit.
3. Ez végre vagy tanéts szerelmedben s kedvedben,
Hogy ne hozzád szegény fejem veszélyben s esetben,
Remíntelen szomorú törtíntben,
Vigasztágtul üres rab tömlöczödben,
Vártam inkább, hogy bevégý te vég¹ kedvedben,
Igaz szívből való te szeretetedben.
4. De kérek, ha lehet, hogy már szánj meg s engedj meg,
Nem érted szívem panaszát, ne állj meg, de újíts meg,
Az mit mostan tüled kérek, legyen meg.
Társod rab (?), szerelmed ne csaljon meg;
Hozzám való hív szerelmed legyen csak úgy,
Mert szívem fájdalmát így gyógyíthat(d) csak meg.
5. Nem kíván ám szeretet képmutatást, áltatást,
Hanem igaz szívből való indulást, megállást;
Isten is úgy ad azoknak vég áldást,
Szerencséjékben elő való mozdulást.
Én bennem se kételkedjél, de nagy bizvást
Szolgáltass, ha ezt követed mingyarást.
6. Véget vetek siralmas panaszomnak vagy szómnak.
Nem mondlak okának sok bánatimnak s fájdalminak,
Mert ezután tartlak vigasztalómnak,
Szerelmeddel gyógyító orvosomnak;

¹ = víg.

- Hívén igaz szerelmét te hív voltodnak,
Hozzám mindenkben szegény foglyodhoz.
7. Istennek ajánlak már ő keziben s kedvében,
Tartson meg mindvégig hív szerelmedben, kedvedben ;
Bút ne ontson soha te örömedben,
Szerelmed neveljen hozzám hívségben ;
Adja is személyed látnom jó egészségben,
Rövid nap, kezedet fogván kezemben. Finis.

(A codex 179—181. lapjain.)

IV.

Cantio militaris.

— 1666. —

1.
Panaszolkodással
Keserves jajszóval
Pannonia siratja
Magyarok országát,
Az ő kedves anyját
Hogy árvaságban látja ;
Mert vitéz Mars apja,¹
Az ki volt gyámola
Immár ötet elhatta.
2.
Ekképen siratja,²
Miltán³ is gyászolta
Troja maga hadnagyát, —
Az vitéz Hektornak,
Serény⁴ vigyázónak
Remíntelen halálát.
Mihent holta történt,
Könnyen hozzája fért —
Ellenség törte falát.
3.
Te is bár sirassad,
Mínd holtig gyászoljad,
Ezt a vitéz atyádat, —
Ki böcsületedért,
4.
Szép zöld koszoródért
Sok halálos bajt vívott ;
Anyádat ípségben⁵
Szíp gyönyörűségben⁶
Titeket feltartott.⁷
5.
Oh áldott, boldog föld !
Voltál kedves, szép, zöld,
Ékes minden határod ;
Szép nemes címered
Az égis tündöklett
Hirrel régen¹¹ szabadságod.
Sok ezüst-arannyal
S vad-kővér-barommal
Bű minden tartományod.

¹ Zrinyi Miklóst érti, ki 1664-ben halt meg.

² Thaly kiadásában: Ekképen siratta.

³ Thalynál: Méltán . . .

⁴ Thalynál: Serény . . .

⁵ Th. : épségben.

⁶ Th. : gyönyörűségben.

⁷ Th. : Titeket ő feltartott.

⁸ Th. : méltóságra.

⁹ Th. : Nagyobb.

¹⁰ Th. : Szittyiai vörnek.

¹¹ Th. : rég.

6.

Sok vitéz emberek
 Tehozzád sietnek,
 Mert nálad volt lakások;
 Nemesség-szerzésnek,¹
 Az szíp vitézsígnék,²
 Tanuló iskolájok.
 Sok fáradságokért
 Nehéz próbájokért
 Túled volt igaz soldjok.

7.

Érdemesebb ki volt,
 Serényebben³ harczolt
 Vitéz bajnok-társával, --
 Vitézsígnék⁴ jelit,
 Karjának erejít
 Megmutatá kardjával;
 Koszorót laurusból,
 Melyet nyert vitézül:
 Az ő fejiben nyomta.

8.

Gazdag városokkal,
 Űst arany⁵-bányákkal
 Óh nemes Pannonia!
 Legelő mezőkkel,
 Szép halas vizekkel
 Hires valál valaha;
 Bor-termő szőlőkkel
 Szíp, széles⁶ mezőkkel...
 Nízd,⁷ már mennyi sok híja!

9.

Híredben, nevedben,
 Ily sok szépségedben
 Igen nagy csorba esett;
 Nemes országodnak

Minden állapotja

S szabadsága elveszett.
 Szörnyű nagy pusztítást,
 Igetést, virrontást⁸
 Benned az ellenség tett.

10.

Mint tengeri habtul
 Gályás-mester nélkül
 Az gálya hányattatik:
 Elfogyott reménség,
 Mert semmi segítség⁹
 Szeginynek nem adatik.
 Nem használ kiáltás,
 Sem habhoz kapdozás, --
 Egyszersmind csak eldűfünk.

11.

Olyannak mondhatom
 S ahhoz hasonlítom
 Ez mostani sorsodat,
 Kit átkozott írigy
 Jó titemínyedért¹⁰
 Árva fejedre hozott;
 Sokféle nemzettel
 Halhatatlan néppel
 Az ki téged¹¹ elrongyolt.

12.

Nemcsak nyilvánvaló
 Keresztyén vérszopó
 Pogány megrontja fiát¹²
 De még hajas szomszid¹³
 Mardosó kutyakínt¹⁴
 Reád készíti¹⁵ agyarád,
 Hogy téged megmarjon,
 Javaiddal birjon,
 Elnyerhesse hazádat.

¹ Th.: Nemesség-szerzésnek.

² Th.: Az szép vitézségnék.

³ Th.: Serényebben.

⁴ Th.: Vitézségnék.

⁵ A kéziratban így van! Valószínűleg az ezüst-arany rövidítése.

⁶ Th.: Szép, széles.

⁷ Th.: Nézd.

⁸ Th.: Égetést, vérontást.

⁹ Th.: segítség.

¹⁰ Th.: titemínyedért.

¹¹ Th.: téged.

¹² Th.: fiad.

¹³ Czélzás a parókás németre.

¹⁴ Th.: kutyaként.

¹⁵ Th.: Rád készíti.

13.

De most is aluszol,
Mint egy holt úgy nyugszol,
Mit gondolsz te magadban?
Mulik vitézsíged,¹
Tompul régi² híred, —
Van példánk az országban.
Mindaddig csüg(g)ödöl,
Ma-holnap kísissel³
Majd tört vetnek nyakadban!

14.

Mind egyenlő szívvel,
Teljes értelemmel,
Egyaránt vitézkedjünk!
Elveszett hazánkért
Özvegyek-árvákért
Szívesen iparkodjunk.
Az pogány töröknék,
Reánk törő népnek
Csúfjai hogy ne legyünk.⁴

15.

Vér bennünk buzduljon,⁵
Törökre forduljon,
Lígyünk régi⁶ magyarok!
Hazája-szeretők
Szabadság-oltalmazók; —
Ország pusztításán,
Nemzetünk romlásán
Bosszúálló párduczok.

16.

Ne szánjunk éltünket,
Ontani virünket,⁷
Sok szép lakó helyünkért, —
Nemes czímerünkért,

¹ Th. : Vitézséged.
² Th. : régi.
³ Th. : késéssel.
⁴ Th. : légyünk.
⁵ Th. : buzdúljon.
⁶ Th. : Légyünk régi.
⁷ Th. : Vírünket.
⁸ Th. : Kétségben.
⁹ Th. : Félzs ne fogja.

Elveszett szabadságért,
Bátrañ vagdalkozzunk.
Had' lássák, mit tudunk
Jó zsiros határunkért.

17.

Kevesen hogy vagyunk,
Kétségben⁸ ne essünk,
Fílsz ne fojtsa⁹ szívünket!
Egyedül csak Isten
Csudálatosképen
Veri az ellenséget.¹⁰
Ha mink jók leszünk,¹¹
És egymást szeretjük; —
Elhidd megsegít minket.

18.

Azért könyörögjünk,
Szent Felsígít kírjük: ¹²
Lígyen¹³ az mi hadnagyunk!
Vezérlése¹⁴ után
Romoljon az pogány,
Terjedjen régi hírünk.
Országunk épüljön¹⁵
Ellenség had' higyjen
Mely jó az mi Istenünk.

19.

Ily igyekezetre,
Szíp vitézkedésre¹⁶
Segíljen¹⁷ az úr-Isten!
Valamit elvesztett
Szegény¹⁸ magyar nemzet:
Mindent visszanyerhessen!
Még az én két kezem,
Puskám, hegyes töröm
Pogányban kárt tehessen!

¹⁰ Th. : Ellenséget.
¹¹ Th. : Ha mink is.
¹² Th. : Felségét kírjük.
¹³ Th. : Légyen.
¹⁴ Th. : Vezérlése.
¹⁵ Th. : épüljön.
¹⁶ Th. : vitézkedésre.
¹⁷ Th. : segéljen.
¹⁸ Th. : szegény.

20. Az ezerhatszázban
 — Hogy ezeket írák —
 Hatvanhat esztendőben,
 Ekém után jártam
 S arra is vigyáztam,

Hogy ehessem kenyérben;
 Zabot is vetettem,
 Mert lovat szerettem,
 Vettem hasznát mezőben!
 Amen.

(A codex 181—183. lapjain.)

V.

Cantio alia.

1.

Gondolkodjál szegény magyar, vigre hova lész?¹
 Ez világ, ki mint egy tenger téged megemészt,²
 Rakva hálóval és törrel, majdan békerít,
 S onnan régi szabadsághoz³ soha már nem térsz.

2.

Serkenj fel mily álmaidból,⁴ vigyázz magadra!
 Mert sok idegen nemzet jött bé az országra;
 Az kinek lehetőtl⁵ volna azelőtt ura:
 Maga jobbágyivá tíszen⁶ majd nemsokára.

3.

Régi jó vitéz elejid⁷ olyanok voltak,
 Hogy világbíró Sándorral követ is hántak,
 Ellenségtül⁸ az országot megoltalmazták,
 Jó hírt s nevet magok után igazán háltak.

4.

Nem szántak szabadságokért virt kiontani,
 Nemzetijért⁹ hazájáért bátran harcolni;
 Az ki akart nemességet¹⁰ akkor szerzeni:
 Szemtül-szemben ellenséggel¹¹ bajt kellett víni.

5.

Nemesség-levele épült jó vitézséggel,¹²
 Az czimerit karddal irták szíp piros vérrel,¹³
 Annak pecsétit megnyomták hírrel és névvel,
 Sokan értek megfizettek fejek-vítellel.¹⁴

¹ Thaly kiadásában: végre hova lész?

² Thalynál: téged megemészt.

³ Th.: S onnat régi szabadságra.

⁴ Th.: mély álmaidból.

⁵ Th.: lehetőtl.

⁶ Th.: tészen.

⁷ Th.: eleid.

⁸ Th.: Ellenségtül.

⁹ Th.: Nemzetiért.

¹⁰ Th.: nemességet.

¹¹ Th.: ellenséggel.

¹² Th.: Nemesség-levele épült jó vitézséggel.

¹³ Th.: Szép piros vérrel.

¹⁴ Th.: vétellel.

6.

Kevés magyar találkozik, ki azt akarná,
 Hazájának¹ szabadságáért hogy fegyvert fogna,
 Régi nemes levelit megújítana,²
 Hogy még egyszer szegény magyar vírszemet kapna!³

7.

Az régi paraszt példákban szokták mondani:
 Egyenetlen jármú tulkon nehéz szántani, . . .
 Az mely ország egymástul kezd elhasonlani —
 Nincs remínség megépüljön, el kell romolni.⁴

8.

Szükség⁵ volna, ki országnak leveszi zsírját,
 Sok számtalan juhainak nyireti gyapját,
 Kétszer fejős teheninek gyűjteti vaját,
 Hogy még egyszer vitézmódra forgatná kardját!

9.

Fegyver helyett inkább rántja teli erszényét,
 De nem azért, hogy végekre osztaná pénzét,⁶
 Avagy rabot szabadítana⁷ az nagy Istenért,
 Hanem annak, ki reá ad jó interesít.⁸

10.

Szálljon még magyar nemzetre egyszer oly idő,
 Hogy ne légyen ellenségtül⁹ ő tanács-kérdő,
 De sőt inkább lígyen országa-vító¹⁰
 Rajta hatalmat vehessen, mint csirkén ölyő.

11.

Kiki immár vegye elő¹¹ éles fegyverit,
 Koronáért, igaz hitirt,¹² az szabadságért,
 Hírünkért,¹³ nemzetségünk maradásáért,
 Ne kímélje¹⁴ virontástul erős karjait!

12.

Mint az solymok galambokat midőn csapdossák:
 Vitézek is tigrismódon úgy harcoljanak,
 Rézdobokat, trombitákat megfújassanak,
 Henyélésnek békít¹⁰ hagyván, ahhoz lássanak!

(A codex 183—184. lapjain.)

¹ Th.: Hazája.
² Th.: Régi nemes leveleit meg-
 újítaná, —
³ Th.: szegény . . . vérszemet.
⁴ Th.: reménség, megépüljön,
 — el kell romlani.
⁵ Th.: Szükség.
⁶ Th.: végekre . . . pénztét.
⁷ Th.: szabadítana.

⁸ Th.: interesét.
⁹ Th.: ellenségtül.
¹⁰ légyen (néki) országa-vető.
¹¹ Th.: elől.
¹² Th.: hitért.
¹³ Th.: (Jó) hírünkért.
¹⁴ Th.: kímélje.
¹⁵ Th.: békét.

A KÜLÖNÁLLÓ DARABOKBÓL ÖSSZERAKOTT GYŰJTEMÉNY
VERSEI.

1702—1760 (?).

I.

*Névnapi verses dialogus 1702-ből.*¹

Dialogus duorum asseclarum S. Georgii ,
azaz
két Sz. György vitézt követő ifjaknak beszélgetések,
melyet

Nemzetes ifjabbik *Gerhart Györgynek* és *Radvánszky Györgynek*, midőn sz. György napját friss jó egészségben illették volna, nemes radványi háznál, kedves nagyszony-anyakjánál nemzetes *Mariássi Joanna Katarina* asszonynál eő kegyelménél, offerált, radványi és királyfalvai nemes háznak leghívebb szolgálója 1702. esztendőben, sz. György havának 27. napján. M. R.

Georgius Gerhardt :

1. Mai napon örülj, a ki keresztény vagy,
Mert az sz. György eljött, ki mennyei hadnagy,
És kereszténységben maga hadat fogad,
Eő katonáinak fizetések jó s nagy.
2. Ezek közé én is magamat iratom,
Istenért, hazámért véretem kiontom,
Lássa meg hadnagyom, mely híven szolgálom
Eőtet — mert mellette kész vagyok meghalnom,
3. *Radvánszky György* eöcsém, ki születésednek
Szenteled ma napját világra létednek :
Jere zászló alá, mutasd hivségednek
(Z)Sengéjét s erejét te vitézségednek.

Georgius Radvánszky respondet :

4. Mihelyen világra édes-kedves bátyám
Lettem, az nevemet könyvbe béirattam,
Azutától fogva mindenkor harczoltam,
Mind éjjel s mind nappal fegyverében voltam.

Georgius Gerhart :

5. Óh te édes-kedves eöcsém élj sokáig;
Ez hadnagy alatt légy halálod óráig ;
Nevedet szenteljed számos esztendőig,
Hogy örülhessenek mi kedves szüleink.

¹ E cím a kiadótól való.

Georgius Radvánszky:

6. Szép kívánságodnak édes-kedves bátyám,
Legyen effectusa s nagyasszonyom-anyám,
S kedves atyám-uram, úgy asszonyom-anyám
Midőn engem látnak örüljenek rajtam.
7. Szívből kedves bátyám kívánom tenéked,
Te is nagy örömmül lehess szüleidnek,
Jó példájul pedig az te eöcséjédnek,
Hogy tanulhassanak te tüled mindenek.
8. Sz. György nevét penig nem azért fölvettem,
Hogy én az zászlóját csak éppen megvessem,
Fegyverét is rajtam héjában viseljem,
De hogy ütközetben lássák emberségem,
9. Kész vagyok akár ma harcolni sárkánynyal,
Torkát általverni hegyes kopiámmal,
Nem gondolok semmit ez arnyék-világgal,
Eördöggel, pokollal és tühös¹ halállal.

Georgius Gerhart:

10. Látom kedves eöcsém, hogy friss katona vagy,
Az szív nálad bátor, s minden dologhoz nagy,
Adjon Isten erőt, hogy még te általad,
Szabadságot nyerjen,² ahhoz sok jót hazád.
11. Tudod-e, ki légyen ez a mi hadnagyunk?
Eöcsém az, nem egyéb, hanem jó Jézusunk,
Teremtőnk, megtartónk és minden óltalmunk,
Rajta tehát ezzel éljünk, vitézkedjünk.

Autor:

12. Jó iffiak micsoda vagyon ti köztetek,
Hogy így forgolódtok, talán verekedtek?
Atyafiak vagytok absit az tületek,
Sz. György napja vagyon, ma kell eörülnetek.

Respondet uterque:

13. Távul légyen tülönk az rút visszavonyás,
Forog ugyan köztünk az puska-pattanás,
S ahhoz élyes³ szablya és hegyes tör-vonyás,
De nem azért, hogy itt legyen az vérontás!

¹ Dühös.² Célzás az akkori politikai viszonyokra.³ Éles.

14. De mi Györgyek vagyunk, tehát mi nevünknek,
 Hogy megfelelhessünk és mi Istenünknek
 Szolgálhassunk, *használjunk szegény nemzetünknek.*¹
 Azon hányjuk-vetjük mi voltát elménknek!

Autor :

15. Magam is jól tudom, hogy ti Györgyök vagytok,
 És születésteknek napját ma tartotok,
 Azért Úr-Istennek hálákat adnotok
 Köll, mert csak *ő* volt az ti megtartótok.
16. Györgyök az mennyei sz. Györgyöt követni
 Akartok s halálig *ő* vitézi lenni.
 Istennek szolgálni, *házánknak használni,*
 Igyekeztek, fogtok így örökké élni.
17. Az Úr-Isten adjon
 Adjon ahhoz bővön
 Bort, búzát, pecsenyét
 Eöntse ki reátok
18. Hogy szép erkölcsökben ti nevelkedjeteK,
 És tudományokban szépen épüljeteK,
 SzüléteK öröme világban éljeteK,
 Azután mennyekben velek örüljeteK. Finis.
 Amen.

(A gyűjt. I. sz. drbja.)

II.

Votum natale.

1. Valamicsodás volt az a Marhofl csudája,
 Annál csudálatosb *Csáki* praktikája,
 Álnokság kötelét szünetlenül fonja,
 Üres tárházat is gyalázattal rakja.
2. Talis, qualis sed vult esse generalis,
 Noha vénség (?) miatt kopott szakála is,
 Ahoz az bajuszát ha mint hogy szopja is,
 De hajával együtt elkopott mind az is.
3. Hallom az országot zavarni akarod,
 De ha megütközöl — fájni fog az orrod,
 Mert az kigyó között felettébb fennvallod,
 Féltő, hogy üresen jár híres kosarad.

¹ Újabb czélzás a közállapotokra.

4. Generalisságra vágyó *Csáki István*¹
 Lehetetlenséget miért szived kíván!
 Sebes szél mentében elmédet bocsátván,
 Kopott magyar ruhád polszkíra változván.
5. Miben türed fejed, alig ér egy fillért,
 Hadakozni kívánsz? Elveszted az erszényt.
 S(z)epesi váradtul az egynehány (z)sellért,
 Bacskaditul kérj még reá ezer tallért.
6. Micsoda gondolat vitte szíved erre,
 Hogy reménységedet vetnéd rossz lengyelbe;
 De az minthogy meghült az tokos németbe,
 Lengyel miatt úgy lész, mint farkas verembe.
7. Hogy is jut eszedbe apádnak panasza,
 Mikor *Rákóczi György* ostorát csattanta!
 Praktikus apádat Lengyelbe pattantá,
 Gontyát, bőrit onnan alig ki hozhatá.
8. Sokszor keservesen mondta: Isten átka
 Szálljon rossz lengyelre és maradékára,
 Arra is ki támad ez ura magyarra,
 Mert nem becsüllették, néztek mint egy vadra.
 (A gyűjt. II. sz. darabja.)

III.

*Gúnyvers Beniczky Gáborról.*²

— 1708. —

1. Természet a kiknek úri eredetet
 Adott vagy szerencse nagy s fő becsületet,
 Kiket egy s más felső tisztre emeltetett —
 Engem hallgassatok, kit porban levetett!
2. Micsoda jó vagyon világban állandó?
 Öröme³ sírásra majdan változandó;
 Nap alatt valami nagyon láttatandó,
 Mint füst semmiségre csakhamar szállandó.
3. E világ mikor leginkább hizelkedik,
 Fenébben ellenünk akkor mérgeskedik.
 Gyönyörűségével mikor ékeskedik,
 Megcsalatásunkban akkor mesterkedik.
4. Ennek nyilvánvalóbb mutogatására
 Vagyon-é szükségtek? vágytok-é példára?
 Máriusra, Róma egy főpolgárára
 Nézzetek, — akadtok szerencse-társára.

¹ »A ki Hadaddal együtt magát is eladá«, írja róla Thaly, »Ocskay László« cz. művében, 11—12 l.

² E cím a kiadótól való.

³ Thaly kiadásában: öröme.

5. Szerencse oly híres emberré ezt tőtte,
Hogy egész Ázsiát hatalmában vőtte;
De végre Rómából sokszor kiűzette,
Szárnyárúl szerencse porban levetette.
6. Ezt ha szerencsések közben számlálad:
Bódogabb sorsúnak mindennél találad;
Megvetettebb volt, ha balsorsát vizsgálod
Neve is — fortunae lucta, ha meglátod.
7. Olvasom Athénás főfejedelméről
Sok változást kóstolt Alcibiadesről,
Fortuna sors laeva,¹ hogy ő életéről
Sors szerint elosztást végeztek fejéről.
8. Szerencse magának felét választotta,
Nemes eredettel mely ajándékozta,
Ábrázattal, ékes termettel áldotta, —
De szerencsétlenség ettől megfosztotta.
9. Példát nálam többet mért keresel erre?
Én vagyok természet kit szép eredetre,
Nemes nemzetségre bőséges értékre
Méltóztatott, külömb-külobmb főtisztekre.
10. Nemesi ágyból lött én születtetésem,
Nemes termettel is lött nevedésem;
Fegyverhordozásra elsőben menésem
Vólt, de kevésbé lött erre fizetésem.
11. *Thökölyi* kegyelmes fejedelmet ezzel
Kevéssé szolgálám fegyverhordó kézzel,
Vice-ispánságot csakhamar érek el
Túrócz vármegyében tanácsos elmémmel.
12. Azután valék főcommisariussa,
Változván hamar ez nemességem jussa —
Ez üdőben vice hú colonellussa
Vóltam *Révay Imre* tiszt vicariussa.
13. Óh világ s szerencse állhatatlansága! . . .
Ebben is változék tisztém méltóága.
Gróf *Bercsényi* hada hadi bírósága
Tisztíre azután nemes sorsom hága.
14. Balsors mindezeketül csakhamar megfoszta;
Rút szineskedése világnak ezt hozta,
Hogy böcsületemet rólam így lemosta . . .
Halld csak, még minémű zsoldot reám osztta.

¹ Thalynál: leva.

15. Ennyi tisztemtől lött megfosztatásommal
Még sem telék világ, de gödénytorkommal
Tétete,¹ hogy rútul bálnék jószágommal —
Kivált kis bossányi kedves kastélyommal.
16. Ezt velem (mint bánom) elharácsoltatá;
Hü társomnak, kinek éltét kivágatá,
Sok belső értékét eltékozoltatá,
Sok verésekkel is testem kínoztatá.
17. *Kisszel János* jól megkorbácsolt Árvában,
Bossányi Ádámnak nagy lakodalmában:
Draveneczen, *Sándor Kata* ingvállában,
Hogy nyúltam, pofoza be meg haragjában!
19. *Rakofczky Imre* is rútul megrúgdozott,²
A mikor *Pajor György* lakodalma tartott:
Lapoczkás-tánczban hogy kezem oda kapott
Hol feleségének helye volt tiltatott.
19. Az *Újfalusi* ³ *Pál* csatlósi Blatniczán,
Az várban, kapusnak lévén a szállásán,
Éjzaka,⁴ setétben, világot eloltván,
Ököllet jót vertek szegény fejem hátán.
20. Ugyanott *Gonzalis* ⁵ német kapitánytúl
Jól megpálcáztattam, úgy gyeneralistúl,
Ordinansaival *Petröczy Istvántúl*,
Kik rajtam ütöttek botokkal, jót ⁶ títúl.
21. *Sándor István* uram szállásán létemben
Márton öcsém jól kibocsáta víremben;
A mi nehezb, — szél meghólt társom kezében
Fúttá hajam *Pajor Éva* tenyerében.
22. Azért hogy mindenét már elvesztegetvén,
Nyúltamládájában, az házban nem lévén,
Jószágot vöttem ki, azonnal bėjövéen —
Kapa az hajamban, benne jól kitépvén,
23. Egy bölc, több szavai közt helyesen mondja:
Fegyver miatt magát halálnak sok adja, —
De kinek torkára vagyon csak főgondja,
Oly több vagyon magát ki vesznie hagyja.
24. Szomorúan rajtam ezent tapasztaltam;
Mely szép tisztekben és böcsületben ⁷ voltam,
Szép értékem is volt, ládd,⁸ mire jutottam —
Torkosságommal mindezeketül megváltam.

¹ Th.: téteté.² Th.: megtugdozott.³ Th.: Újfalussy.⁴ Th.: Éjtszaka.⁵ Th.: Gonzales.⁶ Th.: jól.⁷ Th.: becsületben.⁸ Th.: lásd.

25. Kevés reménységgel mégis élttetém,
Követségben mikor Kassára küldetém;
De hogy csak a szörnyű borított követém,
Nem járván dolgomban — itt is kivettetém.
26. Mít tegyek? s már magam foglaljam mi jóban?
Gulyámmal nyert károm fájdalom valóban.
Már nem részesülök hijában valóban,
Világtúl indulok azért búcsúzóban.
27. Hadlak az Istennek gondviselésére
Szerelmes hitesem s hallgass intésére
Számnak, kérlek, magad urad hűségére
Ne bízd; értékedet¹ vedd magad kezire.²
28. Mindezáltal meghólt társom példájárúl,
Párom *Kelyó Maris*, bár ne tanulj³ arrúl,
Hogy gondoskodj urad megpofozásárúl.
Csak tarts gondot magad kis portékájárúl.
29. *Jósa Mihály* uram! *Sándort* udvarodban
Fiamat ajánlom jóakarotodban.
Néked *Farkas Mihály*, hű pajtáságodban —
Imre fiam bízom . . .⁴ indulatodban.
30. Téged *Péter* fiam, uramnak ajánllak!
Obester *Révay Imrének* s kívánlak
Ott maradnod, — túlem ezzel el nem hánlak
Benneteket, hanem szívem szerint szánlak.
31. Torkom után *Konczeek Adám*, ládd⁵ mit írtem!⁶
Ily állapotomban⁷ immár hozzád tértem,
Gratiádban magam ajánlom légy írtem⁸
Patronusom, mert már hűségedben fírtém.⁹
32. Olvastam nézélvén¹⁰ feles authorokra,
Méltóztat kikit¹¹ az úr sok ostorokra,
Juttassa is néha bár végső sorokra,
Szerelme s főbb gondja terjed ki azokra.
33. Vólt nékem is bár sok izben változásom,
S bár légyen is mostan végső szorulásom:
Tett több részint a kit szörnyű borívásom, . . .
Módot ad még Isten, léssen jó lakásom!

¹ Th.: értékedet.² Th.: kezére.³ Th.: tanulj.⁴ Itt a kéziratból, hiányzik egy darab. Thaly szerint itt ez a szó volt: jó.⁵ Th.: lásd.⁶ Th.: értem.⁷ Th.: állapotomban.⁸ Th.: értem.⁹ Th.: fírtém.¹⁰ Th.: nézélvén.¹¹ Th.: kiket.

IV.

*Zólyom vára ostromáról és bevételéről.*¹

— Tolvay Ferencz verses krónikája. —

Mint folyt Magyarország dolga in Annis proxime elapsis 1703, 1704 és 1705, azokrúl írt rövid rythmica historia szakaszszai.

1. Itt németiség magát bévész Zólyomban,
Gyakorolja kezét dörgő ágyúzásban;
De egykor éczakán,² szalad alattomban, —
Gyalogság lovassal négyszáz marad várban.
2. (Ezenközben posta³ jó s megyen Tokajtúl:
Fejedelem Tokajt löveti várastul;
Kassa és Eperjes, Szendrő bloquádátúl,
Murány s több helyek is őriztetnek tél-túl.)
3. Utánna majd éjjel commandéroztatnak
Bizonyos postások, sietve száguldnak,
Viradtára többen *Sándor*-ral⁴ omlanak,
Gyalogság is sok s szép utánna dobolnak.
4. (Ekkor *György Andrásit* lótapodta vala,
És azon sebével Beszterczére szálla;
Máskint⁵ — úgy beszélték, — megmutatja vala
Magyar emberségét, ha épen lesz vala.
5. De német Bajnóczban futva magát rejti,⁶
Azon erősségben el-béhelyezteti.
Azért főcommendó⁷ a tábort készíti
Utánna németnek s igen sietteti.
6. Onnét is kitódul s Leopoldban⁸ béfut,
Utánna a magyarság s szintén el oda jut.
Pozsony felé osztán tudja, hogy jobb az út —
Ott megtelepedik, hol nem lát annyi bút.
7. Már így Bars és Nyitra, Pozsony fővármegyék,
Végbeli vitézek, fegyveres helységek,
Haza mellett frissek s szabadságért készek
Fegyverkedni s víni,⁹ míg benne a lélek.
8. Így szépen terjedvén fegyvere Hazának,
Pozsony vármegyébül lőn gondja Morvának! . . .
Hegyen túl valók is fegyverben állanak —
Igyekezvén jármát levetni igának.

¹ E cím a kiadótól való.² Thaly kiadásában: étszakán. V. ö. Irod. műv. tört. tan. 371. l.³ Thalynál: pósta.⁴ Thaly szerint Károlyi Sándorról van szó.⁵ Th.: Másként.⁶ Alatta: ejti.⁷ Bercsényi Miklós. V. ö. Thaly i. m.⁸ Leopoldvár.⁹ Előtte — áthúzza: s víni.

9. Ezek novemberben esvén s decemberben,
Magyar Morva szélét nyargalja széltében.
Rémül a németiség és szalad féltében,
Magyar nyér és rabol mindenütt mentében.
10. Hidat kötvén Isten Dunán által jéggel:
Sándor Generalis¹ tábori sereggel
Commendéroztatik igen serénységgel,
Dunán túl hajolnak nagy jó reménséggel.
11. Elsőben is Pápa ő magát megadja,
Beszprimnek² is készen szabadságért kardja;
Dunán túl való föld fegyverét kivonja,
Hogy német igáját nyakából kihányja.
12. Azért serénységgel minden rendek gyűlnek.
Táborban, örömmel, majd ugyan repülnek.
Zeng az ország; sokan praedának örülnek,
Kik jó hazafiak, zászlók alá gyűlnek.
13. Igaz hazafiak a főcommendóval
Együtt munkálódnak híven Károlyival,
És felnyomakodnak sok sűrű zászlóval,
Austria felé ország szép hadával.
14. Ugyanis a romlás, mely német igája,
Minden szabadságnak felháborgatója,
Bécsben találtatott³ diploma rontója,
Onnét jött veszélynek mindenkor az árja.
15. Eleinten⁴ dolgok valóban jól folynak, —
De a praeda lévén lelkek nagy sokaknak:
Praedával sokfelé oszloton-oszolnak,
Adják is magokat felfuvalkodtságnak.
16. Azért mi lött vége ez első próbának,
És megnyargalása Bécs tartományának:
Alább léssen helye azon leírásnak . . .
Másvitt már mi történt? Lássuk rendit annak.
17. Zólyomban a német, derék erősségben,
Várhoz a mi szükség, van jó készütségben;
A várás jóllehet a magyar kezében,
De mesterség várban kapni üstökében!
18. Azért főcommendó Radvánczki Jánosnak
Ezt megparancsolja, mint hazafiának:
Mellette lévőkkal együtt e dolognak
Légyen folytatója, szolgálván Hazának.

¹ Th.: Generalis, a kéziratban is így.

² Veszprém.

³ Alatta — áthúzva: uralkodott.

⁴ Th.: Eleintén.

19. Ahhoz képest Nemes Vármegye zászlója,
S Nógrágból hajdúság négy jó¹ zászló alja.
Zólyom vármegyének két hajdú-zászlója, —
Ily kis militia vólt² német bajnokja.³
20. Itt azért commendans lát maga dolgához,
Éjjeli-nappali serény strázsáláshoz;
Hajdúk is magokat adják puskázáshoz,
Vitézi s tábori szép multságokhoz.
21. De hogy rendesebben⁴ a dolgok folyjanak,
Im' ily edictumok⁵ ott publicáltatnak,
Minden zászlók alatt megtrombitáltatnak,
S a commendo által megolvastattatnak:
22. I. Valaki az Urat káromlással sérti,
A Jákób Istenét szidással illeti:
Moises törvénye olyat megöleti —
E mi törvényünk is ezt elköveteti.
23. II. A kik pedig rosszra⁶ szoktatott nyelvekkel
»Atdá«-t és »lelkü«-jét mondnak egyebekkel.
Vagy más irtóztató szitkos rút vétkekkel
Az Istent boszontják, bűnhődnek ilyekkel:
24. Elsőben is maga zászlója és tisztí
Erős pálcázással keményen bünteti,
Azután effélet a ki elköveti —
Commendáns-vártára commendő viteti.
25. Ekkor hadi tanács itéletet⁷ tégyen,
A bűnös érdemlett büntetést elvégyen,
A mit az Úr gyűlöl, köztünk hogy ne légyen,
És⁸ mennyei Atyánk hozzánk édesedjen.
26. III. De mégis summáson a két kőtablákra
Bűnös vonattasson Mózsés írására;
Mint Nemes Ország is jól vigyázott arra,
Maga törvényeit szabván e formára.
27. IV. Bűnben zabált népünk ilyen zabolában
Az Úrnak szent nevét lelki buzgóságban
Miként engesztelje? Ezt lássuk azonban,
Mert nincs ennél élesb bölcsesség táborban.

¹ Th.: jó négy.

² Th.: volt.

³ Th.: bajnokja.

⁴ A kéziratban: rendesebben; Th-nál is így.

⁵ A kéziratban: Edictumok; Th-nál is így.

⁶ Th.: rosszra.

⁷ Th.: itéletet.

⁸ Alatta—áthúzva: Hogy; Th-nál is így.

28. Fejedelmünk rendít s Generálisságét
Itt vegyük előnkben, s ezek rendességét.
Kövessük nemzetünk régi kegyességét, —
Hogy hozzánk húzassuk Isten segítségét.
29. Reggel, estvekor is commendans-sátornál
Mikor a dob zördül, kiki zászlójánál
Jelen légyen s ottan ¹ sereg-deákjánál
Az Istent imádja, a mint ő perorál.
30. Elsőben is pedig Jézusunk szent nevét
Háromszor kiáltásák zászlónként Felségét;
Mert mikor eleink ő szent Istenségét
Kezdék megismérni, így hívák Szentségét.
31. Azután éneklés zsolnárból mondassék,
Vagy más szép dicséret elénekeltessék,
A Lélek-Istenhez vígan emeltessék,
S úgy búzgó könyörgés Istenhez nyujtassék.
32. Így mi Jézusunkat hozzánk edesítjük,
És ő köztünk léssen, ha őtet szeretjük,
S Lelkét dicsőítő nyelvünket zendítjük.
S így kemény igából nyakunkat kimentjük.
33. Kiváltképpen a fők ebben buzogjanak,
Mert főhöz hasonlók tagok lenni szoknak;
Az ország rendi is királyra vigyáznak,
Ugy község is paptól jót s gonoszt tanulnak.
34. Ha kik restnek ekkor megtapasztaltanak,
Baltákkal a tiszték ilyekhez lássanak,
Rossz példát a tunyák ne mutathassanak,
Az hívek hogy tőlök ² ne botránkozzanak.
35. V. Immár az eisőség és hadi felsőség,
Mint réguláltassék alsó vitéz község,
Mely szükséges légyen az engedelmisség,
Lássad, tanuld, helyén hogy légyen egészség.
36. Valaki tiszt ellen merénd patvarkodni,
Annyival is inkább kezét felemelni,
Sőt fegyveres kézzel magát opponálni:
Hadi törvény szerént ilynek meg kell halni.
37. Alábbvaló tiszt is a feljebbvalóval
Ha megháborodik, — commendans azonnal
Maga eleiben hivassa strázsával
S úgy igazíttassék casus el jó móddal.

¹ Utána — áthúzva: kiki.

² Th.: tőlök; a kéziratban is.

38. VI. Valamely vitéztül zászló elhagyatik,
Régi eleinknek törvényi hirdetik,
Az ilyen szökevény fára függesztetik,
Vagy generalishoz¹ szintén küldtetetik.
39. Strázsán álló vitéz, strázsát el ne hagyja,
Bár ellenség jó is. Ha kerekét oldja
És onnét elszalad, vagy álom elnyomja :
A törvény dictálja, hogy légyen halála.
40. VII. Strázsza jelt kikérjen estve s úgy kiálljon,
Környülötte járót bátran megszólítson,
Az öldöklő fegyver kezén készen álljon,
Ha szükség kívánja,² puskája morduljon.
41. A környüle járót közelebb szólítsa,
Ellenségre³ készen a fegyverét tartsa,
A jelt aztán tőle⁴ lassan⁵ úgy kívánja,
Mások meg ne értsék, hogy minden ne tudja.
42. A kitül kívánta a jelt, ha nem tudja :
Árestumba vigye, fegyverét léoldja,
Zászlós főtisztinek mindjárt hírré adja, —
Mit kell véle⁶ tenni, azon főtiszt tudja.
43. Egy szóval éczaka⁷ zászlótól távozni
Nem szabad, hacsak tiszt azt nem fogja hadni.
Serényen mindennek kell zászlót őrizni,
Szüntelen készen kell ellenséget várni.
44. Máskint az vitéz ha kezd ily ellen vétni,
Mindjárt tiszt büntesse, vagy főhöz kell vinni,
És a főtiszt előtt jobban megrostálni
Kelletik, és a bünt méltán megbüntetni.
45. VIII. Ellenségnek senki⁸ adni szót ne merjen,
Hanem commendansnak az hírivel légyen,
Commendanstul kiki instructiot végyen, —
Kiváltképpen dolog ha tractára mégyen.
46. Ellenség s idegen hogyha esett kézben :
Azon tiszt, hol fogták, a fő eleiben
Vigye sietséggel s titkos examenben
Úgy kell megérteni, dolog miben légyen !

¹ Th. : Generálishoz.

² Th. : kívánja.

³ Az itt következő sor át van húzva, de eléje van írva : stat.

⁴ Th. : tőle ; a kéziratban is.

⁵ Utána — zárójelben : halkan. Th-nál is így.

⁶ Th. : véle ; a kéziratban is.

⁷ Th. : étszaka.

⁸ Utána — áthúzva : szót ne merjen.

47. De tiszt ha közel lesz ellenséghez strázsán,
Szököttet csak vegye külön magánosan,¹
S sietve megértse ellenséget korán,
Hogy van? Ne tanuljon ember maga kárán!
48. Estve s reggel szükség commendánshoz gyűlni
A fővebb tiszteteknek s relatiót tenni;
Mint folytak a dolgok, azt mind referálni,
Hogy tudják jobb móddal magokat viselni.
49. Ugyanis gyakorta egész zászlós strázsza
Az üdő mint hozza, helyét változtatja;
Ezt tiszteteknek tudni a szükség kívánja,
S az ily dolgot főtiszt tanácssal folytatja.
50. X. Nagy rendeletlenség zászlóját elhadni
Vitéznek és magát másuvá csatlani;
Azért senki ilyet ne merjen próbálni,
Mert kemény büntetés majd fogja követni.
51. — Dörögnek azonban onnanfelül várbúl,
Puskáznak külsők is keményen városbút²
Mina is kezdődik város bástyájából,
A mely fundáltaték *Ebeczki Thamástúl*.³
52. Kilencz napok után ágyuk is hozatnak,
A vár lövésére sánczok fundáltatnak.
Minát, sánczot látván ellenség hogy ásnak, —
Szöktön-szökik várbúl s külsők mind újulnak.
53. Azért belső kíván tractára fakadni,
Conditiokat küld, de nagyot kezd kérni;
Minden munitiót ő kíván elvinni,
S sok portéka alá vecturát állatni.
54. (Itt *Bottyán János* is benn rekedett vala,
Mert régi nagy vitéz némettel lovagla,
De Tolvay Ferencznek tőle⁴ lón parola,
Hogy ez magyar ügyhöz ű szíve meghajla.
55. Ekkor Esztergomban németekkel méne,
Hogy szép portékája s pénze el ne veszne,
És hogy Esztergom is magyar kézbe esne,
*Dunántul való nép hogy hozzája gyűlne.*⁵
56. De külsők ezekre midőn választ adnak,
Belsőik mindezekben igen meglankadnak;
Annyira, hogy végre im' ezekre szállnak —
Tisztéken kívül mind pálczákkal ballagnak.

¹ Th.: magánosan; a kéziratban is.

² Th.: városbút.

³ Thaly: Ebeczky Tamástul.

⁴ Th.: tőlle; a kéziratban is.

⁵ Zárójelben: hozzá édesedne.

57. Commendanstúl fogva rendiig Fendrieknek ¹
 (Pálczákkal a többek) fegyveresen ² mennek,
 Esztergomban éppen bé is kísértetnek; —
 Ily dicsíretesen ³ esék vége ennek!
58. Jóllehet ellenség porát lángoltatta,
 Bövön golyóbissát lövéssel osztotta:
 De Isten külsőket úgy oltalmazgatta
 Annyi üdő alatt csak egy vitézt ronta.
59. La, ⁴ ha előjárók járnak kegyességgel,
 S alattokvalókat intik bölcsességgel,
 Meg is zabolázzák hadi serénységgel,
 Hogy vezérli Isten mennyből segítséggel!
60. Vala háladás ⁵ is vár megadásában,
 A melyet olvashatsz a Zelilogusban.
 Bárcsak ily rend volna mindenütt munkánkban,
 Az Úrnak nevében folyna dolgunk jobban.
61. Itt sok sátor, szekér, portéka marada,
 Melyet vitézlő rend mind csak öszvehorda,
 Foly a kótya-vetye, gyúl tallér, poltura,
 De sok a jószágból lopva eltakara.
62. Innét relatiót tenni küldtetnek;
 Tolvay Ferencz el bé a Fejedelemnek.
 Bezzegh Gábor penig el fel Bercsényinek . . .
 Nyolczvannégy németek Urunké levének. ⁶
63. Míg a kótya-vetye áll, már parancsolat
 Érkezik, hogy Nógrád oda hol rácz mulat
 Tisza—Duna között, arra végyen utat . . .
 Ellenséget hol hall s hová szükség ⁷ mutat.
64. Ezen gyalogságnak azért commendója
 Tokajtól megtérvén, készül hét zászlója,
 Egyetemben indul véle ⁸ két tarackja, ⁹
 De Zólyomban marad hadi ¹⁰ portiója.
65. Öt forintnál többet ott egy kardra adtak,
 Nógrád eldobolván csak fél tallért hagytak ¹¹
 Egy kard számára, — így károsítottak,
 Jóllehet vigyáztak, frissen is puskáztak.
66. De van parancsolva Radvánczki jó úrnak,
 Hogy contentáltassa hajduit Nógrádnak;
 Lesz is még ideje executionak
 Commendó úr tészten eleget instánsnak.

¹ Th.: Ferdrieknek.² Th.: fegyveressen; a kéziratban is.³ Th.: dicsíretessen; a kéziratban is.⁴ Th.: Lám.⁵ Th.: háladás.⁶ Th.: levének.⁷ Zárójelben: koczka:⁸ Th.: véle; a kéziratban is.⁹ Utána: ágyuja.¹⁰ Utána — zárójelben: igaz.¹¹ Th.: hadtak; a kéziratban: hattak.

67. Ezen úr azonban Csábrág alá mégyen,
Parancsolat szerint, hogy¹ bloquádát tégyen;
Azért környülveszi s vigyáz, hogy kivégyen²
Belészorultakat nagy kősziklás hegyen.
68. Itt is nagy serényen midőn munkálódnék,
Korponai³ pedig hogy németeskednék,
Isten segítséggel üdővel jelenék, —
Mert végre is a vár imé feladaték.
69. Bajnócz is tüzesen⁴ ő magát vitatja,
Sréter János ötet, hogy bloquádáztatja,
Földvári⁵ László is ott magát forgatja,
Gálffi is flintáját gyakran pattogatja.
70. Már ennekelőtte Unghvár értekezett
Örökös uráru, s ő megemlékezett,
S alázatossággal néki hajtott térdet,
Németektől éppen meg is üresedett.
71. Munkácsi erősség, mely a természettől
Csodául tétetett, úgy a mesterségtől;
Megalázá magát, mert ez lőn⁶ Istentől,
És megadatatték német gróf⁷ Auspergtől.
72. Hajszálon maradt *Rákóczi*-méltóság . . .
Gondolta-é, mikor volna halál s rabság,
Hogy dücső öröke lenne ily boldogság? . . .
Csuda az Istennél a végetlen jóság!
Etc., etc., etc.

A zelilogusból.

Anno 1703. die 8. Mensis Decembris Zólyom vára feladattatván
és másnap a német belőle⁸ kitakarodván, die 10-eiusdem ez az háláadás
mondattatott, de solutus stylussal.

Laudate Dominum in rythmis et
Canticis. — Non cor, sed votum, non
musica, cordula, sed cor. Non clamans,
sed amans psallit in aure Dei.⁹

1. Isten! dolgaidat a midőn szemlélnék
Lelkedtől ihlettek, s magok megésmélnék,
Kezed munkáira szemeket emelnék, —
Avagy csak bár Dávid im' így csodálkozék.

¹ Th.: hegy.

² Th.: kivegyen.

³ Th.: Korponay.

⁴ Th.: tüzesen; a kéziratban is.

⁵ Th.: Földváry.

⁶ Th.: jön.

⁷ Th.: Gróff; a kéziratban: Groff.

⁸ Th.: belőle; a kéziratban is.

⁹ E latin sorok függélyesen a lap
szélére vannak írva a kéziratban.

2. Így szól: Csuda dolgod mint gyakran mutatod,
Ámbár csak emberhez a mint bizonyítod,
Azokat szemlélvén, elmém elragadod,
S egész belső részem nyugodni¹ nem hagyod.
3. Bizony csudálatos az Isten munkája,
Valóban nagyságos földnek alkotója;²
Földön ő dolgait ha ki bölcs, — vizsgálja,
Kivált ha rendkívül erőt mutat karja.
4. Nagyok és erősek³ ő bátorítási,
Ha kikben béhatnak Lelke fuvallási,
És kiket ébresztnek kegyelmes szólási⁴ —
Azoknak újulnak s frissülnek veséi.⁵
5. Azonban ellenben mennydörgő szavával
Mennytől ha megriaszt égő haragjával,
Csak egy falon író fél-kéz mozgásával:
Királynak is szíve olvad látásával.⁶
6. Úgy vagyon bizonynyal; mert ha bölcs vizsgálja
Kit kegyelmében vött, könnyen feltalálja:
Mely könnyen foly annak a pályafutása,
Végre mind a czélig megboldogulása.
7. Ha kit rettentéssel megriaszt ellenben,
Annak belső részei rémülnek féltében;
Karjai, lábai léznek rettegésben,
De még szekér, ló is alusznak széltében . . .
8. Hát boldog nemzetség, kit kedvel⁷ e Felség
És mely néptől ennek adatik tisztesség,
Itt meg nem csalatik az élő reménység,
Mennyen, földön annak kész már a békesség,
9. Úgy vagyon, régenten pusztában hogy látá
Isten magyar népet — ötöt megszólíta,⁸
Csuda-erejével onnét kimozdítá
És a sátány képét szivibül⁹ kirontá.
10. Óh Isten jó kedve s lángoló szerelme! . . .
Kinek gorombákhoz jelent így kegyelme,
Hogy ebben is tetsznék meg ő győzödelme,
Hol akar, ott zendül lelke szellőzése.
11. Úgy vagyon, kihíván Isten eleinket,
Adál ő nékiek mennyből kenyereket,
De az irigy sátány ottan-ottan őket
Bűnre ingerlette, gyarló férgesckéket.

¹ Th.: nyugodni.

² Th.: alkotója.

³ Th.: erőssek; a kéziratban is.

⁴ A kéziratban: szollási; Th.: szollási.

⁵ Th.: veséi.

⁶ Czélzás a Belshazzár mondára.
V. ö. Thaly, i. m.

⁷ A kéziratban: kedvell; Th.-nál is így.

⁸ Th.: megszólíta.

⁹ Th.: szivibül.

12. Te is, mint bölcs atya, vessződet ragadtad,
Gyakorta bünökért keményen sujtottad,¹
Hozzád megtérésre azzal unszollottad,²
Lelki sebbül őket így is gyógyígtattad.
13. Ezen nagy gyarlóság firul-fira maradt,
Romlott természettől mert ez reánk áradt,
Ugyan a nemzésben együtt mind elragadt³
Mínt hogy lelki harmat Ádamból kiszáradt.
14. Mi is romlottságban ilyektől származtunk,
A nagy gyarlóságtól földig nyomattattunk,
Természetünk szerént csak ellened jártunk,
Méltán bűneinkért meg is rongáltattunk.
15. Méltán idegenek földünkben szállottak,
Méltán ő általok javink praedaltattak,
Méltán főrendeink csúfságra adattak,
És nagy sok romlások reánk tódúltanak.
16. Méltán úgy járhattunk volna, mint Ghomorra,
Avagy csak mint Jákob elszlott tábora,
Kinek szerteszélyel hányatott sátora,
Nincsen is lábának helye megállásra.⁴
17. De a könyörülő Isten a mennyéből
Kegyesen⁵ tekinté alá szép egébül,
Megnézéllé⁶ népét, hogy mely kegyetlenül
Idegen rongálná kéméilletlenül.
18. Tartott vala titkon egy *Nagy vért*⁷ Hazának
De, csudáld! kezében ezt is a rablónak⁸
Béejtette vala (ez vala halálnak
Immár árnyékában s szélin koporsónak).
19. S nézd meg, az haláltól mely hamar megmenté,
Mikor szent tanácsa ideje jelenté;
Tömlecznek s őrzőnek szemét homály tölté,
Mínt Assyriusnak, Dotant hogy keresné.
20. A tört elszagatván⁹ vezérléd Úr-Isten . . .
Mikor Téged hiva, meghallgatád menten;
Bujdosó más Fővel¹⁰ majd juttatád szemben,
Azután térítéd vissza ő földében.

¹ Th.: sújtottad.² Utána — zárójelben: tanítottad; Th.-nál is így.³ E sor előtt — áthúzva. Ugyan természettől reánk mind elragadt.⁴ Th.: megállása.⁵ Th.: kegyessen; a kéziratban is így.⁶ Tn.: Megnézellé.⁷ T. i. Rákóczit.⁸ Lipótot érti.⁹ Th.: elszagatván.¹⁰ Bercsényivel.

21. A szabadításhoz kezdetél fegyverrel,
Csakhamar rettentéd ellenséget törrel;
Világ csudájára megáldád szép renddel,
Melyért dicsírd¹ Istent magyar, — verseiddel
22. Josnénak régen szövetség angyala
Mi Urunk, Úr Jézus, Árva virágszála
Megjelenél híven táborba hogy szálla, . . .
Jelenjél meg most is Juda oroszlánya!
23. Jövel, jelenjél meg Izrel² vigyázója!
Jövel, jelenjél meg nyomorúlt szánója!
Jövel, jelenjél meg dölyfös utálója!
S nézd meg egy ügyünknek ki a rongálója?!
24. Légy tüzes-oszlopul szolgál fegyverével!
Légy paizsúl jelen az ő személyével!
Magadra nézessed hitinek szemével,
Biztasd, próbák között hogy ne csüggedjen el.
25. Fő-hadnagy-társát is, kit előlbocsátott,
Nevedben szent csókkal, a kit apolगतott,³
Légyen áldott, boldog! Az elleneállót
Szégyenítsd meg, kérünk, mi Urunk zebaót!
26. Felsőbb s alsóbb rendet igazgasd az hadban,
Tanítsd ujjainkat mindenütt az harcban!
Önts az ellenségnek reszketést karjokban,
Kik magyar Izraél⁴ tapodták a sárban.
27. Hogyha pedig minket szerencsével áldasz,
Ellenségink közül⁵ kezünkben adándasz,
Előmenetellel megvigasztalándasz
S ellenség kezéből megszabadítándasz:
28. Ne engedd, kevésység hogy szívünket hágja,
És felfuvalkodás elméinket járja, —
Sőt alázatosság szíveinket birja,
Háládóságinkat füled gyakran hallja.
29. Folytasd dolgainkat Te dűcsőségedre,⁶
Anyaszentegyházad kiterjesztésére,
A keresztyénségnek nagy előmentére
S romlott igazságnak felépülésére.
30. Ne bocsásd szívünket praeda szerelmére,
Ne ereszd kezünket az ártatlan vérré;
Ne buzogjon vérünk a keresztyénségre —
Csak addig siessünk, meddig állunk helyre!

¹ Th.: dicsérd.

² Th.: Izrel.

³ Apolगतni = csókolgatni.

⁴ Alatta zárójelben: Nemes magyar Vért; Th.-nál is így.

⁵ Th.: közzül; a kéziratban is.

⁶ Th.: dűcsösségedre; a kéziratban is.

31. Neved hirdetőit gerjeszd buzgóságra,
Hogy felinduljanak lelki áldozatra;
Jöjjön segítségre mennyből az Úr karja,
És légyen ügyünknek megboldogítója!
32. Hát mi, ha magunkat kezdjük megvizsgálni,
Kik Zólyomot víni s ellenségre törni
Rendeltetve valánk, mit kezdünk mondani?
Magunk felől, férges, mit kezdünk itélni?
33. Annak rendi szerént tanultunk-e¹ víni,
Tanult ellenséggel ütközetre menni?
Isten s világ előtt azt meg kell vallani,
Kevesen értettünk bölcsen vitézkedni.
34. Félelmesek voltunk: Isten bátorított;
Erőtlenek voltunk: Isten erőt nyújtott,
Tudatlanok voltunk: Isten de tanított,
Napról-napra Lelke bennünket újított.
35. Sok lángoló dörgés ellenünk kiomla,
Számptalan golyóbis sokszor ránk tódula,
Tűzekkel ellenség ám ellenünk vala —
Annálinkább Jézus minket vigasztala!
36. Ellenséget pedig ő Lelke bágyasztá,
Egyenletlenséggel őtet bátorítá,
Naponként erejét mindinkább fogyatá,
Meggyőztetését óránkint mutatá.
37. Ádassál Jézusunk ily nagy kegyelmedért!
Dücsőség² Tenéked ily segedelmedért!
No mindnyájan mondjunk dicséretet³ ezért
Jákob Istenének, ki felkölt ügyünkért!
38. Ne bánd meg Jézusunk, elkezdett munkádat!
Ne vond el mellőlünk segítő karodat!
Vidd véghez elkezdett jóakarodat, —
Hirdethessük vígan szabadításodat! . . .
39. Másutt is gyomláld ki nyomorgatóinkat,
Földünkéből hányjad ki háborgatóinkat!
Add meg a fiaknak örök jószágokat,
Eleinktől maradt nyugvó hajlékinkat!
40. Jelen van az üdő, hogy meglásd ügyünket,
Vigasztalj meg minket, újítván erőnket;
Hánd le vállainkról az ígás terheket!
Szúnjék már haragod emészteni minket!⁴

¹ Th. : tanultunk-é.

² Th. : Dücsösség; a kéziratban is.

³ Th. : dicséretet.

⁴ Tollhíbaból a kéziratban: minketet.

41. Hogy kevés napjait mulandó éltünknek,
Csendesen ¹ végezzük utolsó végünknek,
Siethessünk hozzád, helyére örömmek ²
Hol áldás, dicséret ³ adatik nevednek.
42. Hajtsd le füleidet Úr-Jézus Vezérünk!
Mostani ügyünkben, könyhullással kérünk;
Atyáddal, Lelkeddel ki vagy Fejedelmünk . . .
Jövel Uram, jövel, óh mi segedelmünk!
Mi Atyánk, etc.
- (A gyüjt. IV. sz. drbja.)

V.

Felső kastély énekben foglalt condolentiája.

Kinek dicséretit írásba foglaltad,
Eszes verseiddel édig magasztaltad,
Attól véletlenül majd csak el nem váltál,
Sértés, marás által tőle megfosztottál:
Bánjuk veled együtt minden jó barátid.

De mivel nem döglött azon Páris kutyád,
Bízatsz még élében, lévén apatékád;
Fojt, Leitgeb, Funker is segíthetnek rajta
S hasonló más egyéb orvosoknak fajta.
Azért is enyhétsed szívednek fájdalmat.

Caeterum ha meghal, vagyis inkább döglük,
Emlékezzél öcsém,⁴ hogy épen nem illik,
Oktalan állatban igen gyönyörködni,
Vagyis kutya után felettébb bankódni.
Holott annak mása másutt is kapható.

Ez ebben is tehetsz mostan nem kis hasznot,
Hogyha tarka bűrét csáváltatni adod;
Párducz-búr gyanánt is felveheti hátod,
Szokott tréfád szerint kiki megcsalhatod.
Holott ily csalárdság másutt is látható.

(A gyüjt. V. sz. drbja.)

¹ Az eredetiben : Csendessen ; Th.-nál is.

² E sor felett áthúzva : Hogy áldás dicséret adassék Nevednek.

³ Th. : dicséret.

⁴ Radvánszky II. Lászlót érti.

VI.

Alsó kastély replicája.

Aldinát Parnassus, Parist Urpin¹ sírja,
 Acteonnak sem volt nyilván annak párja.
 Oly ebnek veszteségét csak jó vadász tudja,
 Méltó hát szomszédim condoleatiója.

Higyjétek nem volt ez turovai czibra,
 Sem az . . . gyanánt meglőtt ordas macska,
 Pardus, tigris bonta, babos sem oly tarka,
 Ovidiusnál sem dicsértebb Lissiska.

Nem turóczy malacz, — mai naptól tudom, —
 Az döbrői disznó, vétkemet megvallom.
 Örgét sem tart olyat a radványi malom,
 Torkon verve vonszol kiket hív Párisom.

Nem csuda szomszédom stuczot, flintát hozott,
 Fene besték ellen nem széllal puskázott,
 Mit der schönsten meiner de reteirozott
 Mígis, holott Zrinyi Miklós nem szaladott.

(A gyűjt. VI. sz. drbja.)

VII.

Radvánszky Dénes verses levele öccseihez, 1748-ból.²

Péter, Palkó, Ferencz³ s kis Öcséiteket
 Szíves szeretettel köszöntlek titeket.
 Szomorúság kerül gyenge szíveteket,
 Azt alítom, hogyha írok én ezeket.

Jó István⁴ halálán meg ne ütkezzetek,
 Sem szomorúsággal ne legyen szívetek;
 Vigasztalást adhat a jó Istenetek,
 Bizony ad is, ha jó léssen viseléstek.

Dienes bátyátoknak elbúcsúzásárúl
 Tudom emlékeztek és ő friss voltárúl,
 A széles tengernek nagy zúgó partjárúl
 Tudósít titeket és bujdosásárúl.

¹ Hegy: Radvány közelében.

² E cím a kiadótól való.

³ R. Péter, 1731—1788; R. Pál, 1734—1820; R. Ferencz, 1734—1810.

⁴ Radvánszky István sz. 1713-ban, meghalt 1748-ban; neje Szirmay

VIII.

*Radvánszky Ferencz verses levele 1751-ből.*¹

1. Méltóságos anyám-asszonyomat kérem,
Ne csudáljon pennát most venni hogy merem
Kezembe, a mikor közel lenni értem
Zsuzsanna ünnepét, örvendetes nékem.
2. Mert midőn ez napot elmémben forgatnám,
Arról gondolkodtam, hogy feltalálhatnám
Magamban, mit adnék, hogy kedved láthatnám,
Szerelmes, jó anyám és tapasztalhatnám!
3. Aranynál s ezüstnél én jobbnak étéitem,
Néked is kedvesbnek azt lenni úgy véltem,
Hogyha kívánságom előled nem rejtem,
Mert nagy örömemben majd könyvet ejtettem,
4. Hogy jó egészségben néked kedves anyám,
Radvánszky Zsuzsanna, drága szülő-dajkám —
Elérni engedte szent felséges atyám,
Magad neved-napját! Légy azért vég² vidám.
5. Tovább is ezen Úr, több ily napot érded
Sok esztendőök által szerencsésen élned,
Kívánom tenéked engedjen, hogy félned
Veszélytül nem kelljék, sem penig rettegned.
6. Ezt is a fölséges Istentül még kérem,
Szómat, nyelvemet is hozzá felemelem,
Hogy maga karjával tégedet őrizzen,
S ő szent szárnyaival szépen befedezzen.
7. A még élsz e földön, soha semmi kárad
Neked ne történjék, tündökljék te házad,
Haszonra forduljon minden miben fárad
Elméd gondolatja, még élted nem szárad.
8. Áldjon tehát Isten sok jókkal tégedet,
Drága kedves anyám, sokáig éltedet
Vezérelje; végre mennyben te fejedet
Koronázza szépen, adván meg béredet.
9. Mikor ím' ez csekély verseket felírtam,
Tiszttem s szeretetem mutatni akartam
S te neved napjáról anyám álmélkodtam,
Hogy többször is térjen vissza, azt kívántam.
10. Vigy azokat azért jó szívvel fiadtul,
Holtig engedelmes *Radvánszky Ferencztül*,
Ki alázatosan kéri nagyságodtul,
Ne hagyd kiesnie te nagy gratiadbul.

Sopronban, 7. Febr. Eszten, 1751.

(A gyüjt. X. sz. drbja.)

¹ E cím a kiadótól való.

² Vig.

IX.

Klobusiczky István verses levele, 1705-ből.

Ajánlom köteles szolgálatomat kegyelmednek. Kegyelmed philosophicus levelét kedvesen vettem, s szép affectióját köszönöm. Kívánom én is maga ünnepe-napját számos esztendőig, úgy ez előttünk levő új esztendőnek minden részeit szerencsésen érje s elmulassa. Kalendariumnak megküldését kötelesen vöttem, de csudálkozom azon, hogy kegyelmed engem oly maga természetivel bírónak gondol lenni, mintha énnekem mindenkor a Trubácska (*igy*) forgana eszemben kinek tudom hogy

Kovács János uram az régi nyarakban
Gyakran betekintet eő kalendarjában,
S most is gyakran forog caputiumjában,
S véli, hogy én is itt vagyok oly formában.
De nem az Istvánok birnak ily humorral,
Jánosok mulassák magok Trubacskával;
De mind jobb volna ha sok ajánlásával
Szudi bort küldene enyehány hordóval
Kovács János Uram!
Kinek is maradok igaz köteles szolgálja

Klobusiczky István.

Bánya-besztercze, die 28. X.-bris. 1705.

(A gyüjt. XI. sz. drbja.)

LAKODALMI VERS, 1759-BŐL.

*Prónay László és Radvánszky Rozália eljegyzésekor írt vers.*¹

— 1759. —

Az egy tekintetes úri házba daru-czimer alatt, közreménységre ékesen felserdült nemzeti úrfinak amaz egy tekintetes régi zöldellő úri ágból fakadott nemes Rózsa kisasszonnyal való örökös szövetsége. — FelICes sponsi DoMIno pletate VaCantes.

1. Zöldellő ág körül daru forgulódék,
Halmos szép kertéhez lassan toldulódék,
Vigyázva ballagván, Rózsán álmélkodék,
Illatját szagolván, gyöngén fohászkodék:
2. Szüntelen bimbózó rózsák gyöngesége,
Virágzó kerteknek te vagy ékessége,
Szagos virágoknak te vagy dicsősége,
Búdosó darunak lennél reménysége.

¹ E cím a kiadótól való.

3. Nemzetem példája lehet keresztyénnek,
Szent hivataljába vigyázó elmének,
Áhítatossággal bővelkedő szívnek,
Istennek áldozó igazságba hívnek.
4. Vezére lehetek cselédes gazdának,
Gyermeket, cselédet oktató atyának,
Másokat igazán ítélő bírának,
Földesúr is vehet követő példának.
5. Vigyázó természet ösztönez szüntelen,
Bátorságba ne légy, nem maradsz büntetlen,
Reám ne rohanjon ellenség hirtelen,
Sor szerint őrt állunk, úgy vagyok sértetlen.
6. Nemembe kedvelem a jó barátságot,
Mindenkor gyűlöltem a rossz álnokságot,
Másokat veszélybe ejtő ravaszságot,
Nyájam között szeret kiki igazságot.
7. Nézsze! Nemzetembe vének présbiterek,
Az ifjabbakat tanító mesterek,
Ha útra indulunk, ezek a vezérek,
Daru-seregeknek ez az ő címerek.
8. Saskeselyőt látván öszveszorítkozunk,
Veszedelmet hogy ne magunknak okozunk,
Társ társát segítvén egybe nyomatkozunk,
Máskép vérrel tobzó hadaktól irtózunk.
9. Idő változását érzi természetünk,
Egybezavarodik repülésbe rendünk,
Ezt plántálta belénk alkotó Istenünk,
S ha megháborodunk, megint rendbe mennünk.
10. Éltünk hosszabbítja szép mértékletesség,
Halálunk szőlőből fakadó nedvesség¹
Pusztító, mirigyos köz dögleletesség,
Eleven forrásból csergő viz egészség.
11. Minket nem vidámit Naim ékessége,
Kedves lakóhelyünk puszták kiessége,
Zöld füves pást szemünk egy gyönyörűsége,
Takarékos mező pompánk fényessége.
12. Szabad kiességbe járunk, szaporodunk,
Világi hívságról nem is gondolkodunk,
Idővel Kaukázus felé takarodunk,
Tag-zsibbasztó derek között sivolkodunk.
13. Ez is bűnnek zsoldja, ember mert vétettél,
Az élet útjától messze eltévedtél,
Minket hívságodnak rabjaivá tettél,
Sőt szerfelett igen erőszakos lettél.

¹ Lacruma ex vitibus venenum sunt gruum; Bauman: in Analect.
pag. 17.

14. Voltunk hajdan hozzád engedelmességgel,
Többi állatokkal. Már mint ellenséggel
Nem alkhatalunk: futunk tőled sietséggel
Még felszabadulunk, rabok dicsőséggel.
15. Vizsgálja most kiki, mint tetszik beszédem,
Rend-tartásba foglalt, törvényem, cselédem,
Munkám, hivatalom, vacsorám ebédem,
Józan vagyok, jobb-é vagy részegeskedem.
16. Vigyázó lélekbe talál sz okosságot,
Isteni félelmet, igaz jámborságot,
Hitnek erejéből folyó tisztaságot,
Sok ellenség ellen sörény bátorságot.
17. Lélekbe vigyázó szemét nyitva tartja,
Mindent észre vészen, a mi roszra hajtja,
Töribe ne ejtsen, pajsát rá fordítja,
Rosz késértet szívét meg nem tántorítja.
18. Vigyázótól távol vagyon az puhaság,
Távol vagyon tőle fertelmes tunyaság,
Legfőbb ékessége a lelki bátorság,
Tart is fegyverétől, ellenség, latorság.
19. Sörény keresztyénnek próbált a fegyvere,
Meg nem áll az ellen ellenségnek ere,
Bűnbe fertőztetett gonosz testnek vére,
S e világnak ura sötétség vezére.
20. Szép vitézi öve: megismért igazság,
Pánczéjára nem mer ütni az hazugság,
Vig hitnek pajsától igen tart gonoszság,
Tüzes minden nyilát megöltja imádság.
21. Most érthedd erejét nagy Úr intésének,
Vigyázzatok, úgymond, józan keresztyének,
Ordító oroszlány igyekezetének
Ellent álljon kiki testének-vérének.
22. Igaz keresztyénnél szeretet ékesség,
Feje koronája a drága egyesség,
Velejét nem rágja mordáltság, irigység,
Kellemetes nála csöndesség, békesség.
23. Hat cselédes atya földesúr ítélő,
A sok irgalmatlan szegénység-metélő,
Nem tanulhat tőlem másokat vezérlő?
Nem mutatja példám? mit legyen művelő?
24. Gyöngé ifiakat vigyík csöndességre?
A felserdülteket igaz bölcseségre,
Munka hasznát látván, nagy vágnak röstésre,
Rendtartásnak kincse háromlik községre.

25. Takarékos élet és föld-mívelése
 Valóságos kincsek. Ez szentek intése,
 Sőt erre rendelte embert teremtése,
 Gazdag aratást nyujt magnak elhíntése.
26. Pénznek keresése mely hamis gazdagság,
 Testi gyönyörűség, balgatag cifraság,
 Lélek-felfuvasztó hívságos pompaság,
 Akarod? magyarán megmondom: bolondság.
27. S mégis, jaj fájdalom, pénzét végre éli,
 Valaki csak magát valaminek véli,
 Minden mocskos útját hasznosnak ítéli,
 Csak pénz legyen, ne kérd: honnét s mely tájbéli?
28. Így elhatalmazott erőszak, hatalom,
 Ilyen vezéreknél nem lehet oltalom,
 Ez köz-társaságba keserves ártalom,
 S ilyek alatt élet siralmas unalom.
29. Társaságba vezér mire támasztatik,
 Böcses tiszteségre mire választatik,
 Talán a községnek terhére adatik,
 Nemde természettől erre oktattatik.
30. Maga tulajdona jó vezér nem lehet,
 Igazság szolgálja, sokakkal jót tehet,
 Békesség alatta szépen elő mehet,
 Emberi társaság gyarapodást vehet.
31. Jó földesurakba fénylik az emberség,
 Kegyes kellemetes könyörületesség,
 Alattok-valókhöz nagy tökéletesség,
 Fenyítéjkjektől tart az engedetlenség.
32. Rosz pásztor ám, a ki bárányát megnyúzza,
 Valamikor tetszik, mészárszékre húzza,
 Így a kegyetlen fő rabok kalauza,
 Tökéletlenségre zab terem, nem búza!
33. Kiki erőszakos hatalomtól féljen,
 Szabad, ha mi tetszik, bár úgy ne ítéljen,
 Alatta-valókkal mint társokkal éljen,
 Erőszaknak vége nem jó, csak úgy véljen.
34. Nincs meghatóbb méreg mértékletlenségnél,
 Ételbe, italba nagy rendetlenségnél,
 Pompás ruházatba elme-veszettségnél,
 Puhaságba sínlő érzéketlenségnél.
35. Óh megromlott ember! jöjj kietlenségbe,
 Tekénts: társaságunk mely szép ékességbe
 Él! természet szerint való nagy szépségbe,
 Együgyü konyhánál fennáll egészségbe.

36. Vétkedet pirulva méltó szégyenlened,
Im oktalan állat feltámad ellened,
Nagy oktalanságot megdorgálhat benned,
Képedbe pirulhatsz, nincsen mit felelned!
37. Szép fennálló testtel Alkotód megáldott,
Azonfölül okos lelkét beléd adott,
Urának ismérjen minden élő állat,
Ested után Fia Vérével megváltott.
38. Ezzel dicsekszel te ily nemes voltodba,
Test-feltámadást vársz halandóságodba,
S mégis elmerültél színlő hívságodba,
Veszendőbe bízsz, mint fő boldogságodba.
39. Első eredeted! porból formáltatál,
Földi gyümölcsessel élj, arra csináltattál,
Minden megruháztok, bőrekbe bűtattál,
Ily pompás bundába Édenből hajtattál.
40. Meztelen fakadsz anyádnak méhéből,
Keservesen jajgatsz szakadván terhéből,
Póla első ruhád, földnek terméséből,
Csak ez anya takar tenyésztetéséből.
41. Fontold meg mi légyen, kit nagyra böcsülnek?
Még azok is a kik fő-székekbe ülnek;
Arany, ezüst prémek? föld gyomrából dűlnek
Brillant, drágakövek ugyanonnét hűlnek.
42. Tengeri csigákból fejér gyöngyöt szednek,
Selyem bogaracskák — azok selymet szőnek,
Posztóra juhokról s fákról gyapjút nyírnek,
Piros férgceskéket föstékre dícsírnek.
43. Legyen bár különbség a nagy társaságba,
Bársonba öltezzél, ha ülsz méltóságba,
Szúr s ködmenybe járjon élő jobbágyságba,
Szenes zsák-ruhába heverő fogságba —
44. Vigyen akárhová sínló dogályosság,
Biborba-bársonba öltöztessen hívság:
Mégis egy virágba van nagyobb méltóság,
Egy madárba sokkal rendesebb czifraság!
45. Itt már megállj ember! Világos elméddel
Fontold meg hívságod szép, okos lelkéddel,
Legböcsesb állat vagy eredetteddel,
S miért bűzölsz mástól felvett kölcseneddel?
46. Hát oktalan állat adja nemességed?
S nem okos lélekbe áll igaz szépséged, —
Hát czifra ruhácska nemes ékességed,
Ebben helyezted te tökéletességed?

47. Miért, hogy úr lévén, így ne parancsolnál,
Sok jobbágy-ruhából foltokat hozatnál,
S azokból nagy pompás köntest csináltatnál?
Hiszem nemsokára követőket látnál!
48. Ilyen ám az ember! Élő állatoknak
Ura! Jaj, mert csúfja alattavalóknak!
Jaj, örökös rabja rosz kívánságoknak!
Fertelmes szolgája bujálkodásoknak.
49. Madár tollaival s más állat bőrével
Könnyen megeleégszik; vígan jár szőrével.
Egyedül az ember meztelenségével —
Bűnről vallást tézzen czifra köntösével.
50. Kérkedő emberek! Meghalván — kígyóknak
Örökségi lesztek mászó állatoknak,
Egybefont viperák meghizlalt hastoknak
Emésztő jegyesi! Jaj pompaságtoknak!
51. Még az eszterag¹ is vigyáz idejére,
Gerlicze és főske elmenetelére,
Daru-nép figyelmez rendölt ösvényére,
Ember vakoskodik, nem vigyáz lelkére!
52. Halhatatlan lélek, mely böcstelenséggel
Illettetel! Külső im' érzékenységgel
Földhez kapcsolótatol, képző fényességgel,
S Istentől eredtől, óh mely dicsőséggel!
- * * *
53. Zöld ág csemetéje, vizsgálđ beszédemet!
Imé kifejtettem előtted elmémet,
Csak megmagyaráztam daruczímeremet,
Meg ne csúfold, kérlek, jó reménségemet.
54. Nevezetes halmon van látum lakásod,
Régi tekintető úri kert szállásod,
Okos kertész alatt volt gyarapodásod,
Elhatott hozzánk is jó illatozásod
55. Együgyű elmével, szeléd természettel,
Birok s oly szüléktől vagyok eredettel,
Atyámat sóhajtom szíves szeretettel,
Anyámat tisztelem illő böcsülettel.
56. Ezek — meg ne rontson balgalag negédség
Ifjúságomba s ne üldözzen inség, —
Jó fenyíték alatt neveltek, nincs kétség;
Sorsom ha kedvelnéđ, lehetne szövetség.

¹ Gólya.

57. Acsán,¹ Cserhát farkán bizonyos lakásom,
Néha megfordulok puszta Tót-Almásom,²
Onnét Györgyére³ is lehet rándulásom,
Osztár,⁴ Farnos,⁵ Káta⁶ idővel járásom.
58. Zólyom fölött vagynak fagyaló havasok,
Csörgedezve folyó eleven források,
Legelő nyájaknak nyárba vig lakások,
Zöldellő fák között madár-szó hallások.
59. Azok alatt rendelt Isten és természet
Halmokkal környülvett, szépen elkészített
Nagy egy tágas kertet, csudált a kertészet,
Kellemetes itt is gabona-tenyészet.
60. Ily termékeny kertbe' részünk vagyon nekünk,
Arany-sárgaságú megért veteményünk,
Bőségnek szarvából bétölti tenyerünk,
Minden nap megadja szükséges kenyerünk.
61. Mindezekbe mégis illetlen kérkedni,
Elmulandó jókkal nem jó dicsekedni,
Isten kegyelméről hasznos elmélkedni,
Oda fel valókra szívvel emelkedni.
62. Elpirulván Rózsa szemét földre veté,
Értelmes beszédét igen megszereté,
Szeretőjét bélebb kertébe vezeté,
Szemérmes száját megfigyelmezteté.
63. Vénus istenasszony, Rózsának szüléje,⁷
Szerelmes virágnak nincsen gyűlölöje,
Kedves illatjának vagyon kedvelője.
Véres fajzatjának anyja böcsülője.⁸
64. Valaminthogy rózsát szerelem plántálta,
Úgy a Grácziaéknak kedveket találta,⁹
Mezőkbe, kertekbe, hűségek plántálta,
Gondviseléseket sehol nem fájlalta.

¹ Acsa, Pest m., váci felső járásában levő falu.

² Ma: Tó-Almás.

³ Ma: Tápió-Gyöngye.

⁴ Oszlár, pestmegyei puszta, Mende mellett.

⁵ Helyesen Farnos — ma legalább így hívják — Pest m., kecskeméti felső járásában; van ugyan Farnos nevű falu is, de az Biharban van s ott a Prónayaknak nem volt birtokuk. V. ö. egyébként a jegyzettel.

⁶ Pest megyében.

⁷ Fingunt rosam natam.

⁸ Dum dea commendat felicibus oscula glebis

Et purpuratam sanguine sic veneris.

Almídi nimirum spistulatura, nudos pedes

spinis roseti cruentavit.

⁹ Gratiarum prima rosam manu gestat.

65. Nagy Jupiter maga, tudván nemességét,
Királynak nevezné tündöklő szépségét,¹
Minden virágok közt kellemetességét,
Annyira tisztelné rózsá ékességét,
66. Illatjában ² vagyon titkos híg valóság,
Egy megfoghatatlan nagy által-hatóság,
Fővelőt ébresztő kimondhatlan jóság,
Még a mérges büzt is szélesztő méltóság.
67. Másuva ha viszik rendesebb magában,
Kövérédik ága, sokat vést szagában,
Kénkő közt elsárgul, szagosabb hagymában,
Amint Theophrastus ³ hagyta írásában.
68. Rózsá-virág nélkül patika nem lehet,
Minden jó orvosság abból erőt vehet,
Az orvos szereti, mivel sokat tehet,
Titkos erejével sokszor előmehet.
69. Rózsá kedvességét méhek szomjúhozzák,
Mohó kívánsággal nedvességét húzzák,
Mézes munkájokba ékességül hozzák,
És gyöngé miveket azzal határozzák.
70. Gyökerét rózsának, aranyláncz formára,
A ki nyakán hordja, nem leszen kárára,
Meg nem árthat annak ha hág skorpióra,
— Democritus mondja — vagy mérges kígyóra.
71. Rózsának harmatját szedeged jó reggel,
Még rajta nem ülnek a legyek sereggel,
Bögölyek, darázsok, másféle féreggel,
Gyöngé szemet gyógyít csipás nedvességgel.
72. Vagynak még rózsának több tulajdonsági,
Engem példáznának nemes valósági,
- Jóra oktatnának díszes méltósági
Szűz mineműségét jelentik jósági.

* * *

73. Itt félbeszakasztá szűz Rózsá szólását,
Félt illetlenségtől; néznéd pirulását!
Hátrahúzza éhes szája mozdulását,
Már is banni kezdé beszéde folyását.

¹ Rosa honor decusque florum,
Rosa cura, amorque veris,
Rosa coelium voluptas. Anacr.

² Quicquid nudus Arabs metit in bene olentibus arvis
Inbellisque Syri, quicquid Gangeticus ales
Congerit in nidum: sua vi rosa vincit odore. Passerat.

³ Kr. e. 372—287. Híresek botanikai és physikai művei, továbbá jellemrajzai.

74. Szüzek koronájok hallgató szelédség,
Böcsös koszorújok a szemérmesség,
Ékességek munka, s kéz-kéméletlenség,
Oktalanság jele nyelvhajtó hevesség.

* * *

75. Nemes szeretője látván búsulását,
Kétes gonddal való nagy tusakodását, —
Ura-atyjára néz, várja biztatását,
Engedné elkezdett beszéd folytatását.

* * *

76. Akkor szülő-atyja »beszélj Rózsa«, inti,
Ily dolgról szólni nem enczen-bencz szinti;
Rózsa valóságát valaki tekinti,
Sok jót talál abban, ha szívére hinti.

* * *

77. Parancsolatjával szűz nem ellenkeze,
Tiszteld atyádat, akkor emlékeze,
Engedelmeskedett szíve, szája, keze,
Gyöngé, kedves szava lassan gerjedeze.
78. Tagja vagyok, monda, Krisztus jegyesének,
Társa szent vérével megváltott népének,
Ez egy férfiúhoz szerkesztett szüzének,
Gyöngé követője együgyűségének.
79. Igaz Rózsa, Krisztus szent gyülekezete,
Onnan felül vagyon ennek eredete,
Kit Sárónba ¹ plántált erős szeretete,
Keserves halállal küzködvén nemzete.
80. Királyok-királya, mely nagyon szereti!
Vérével fiának szépen föstögeti;
Lelke malasztjával bőven öntözgeti,
Kedves illatokra versent élesztgeti.
81. Hitének illatja ² régen elterjedett,
Széles e világon már elhíresedett,
Ága kövéredve szaga kisebbedett,
Puha bujaságba jaj megsebesedett!
82. Kénköhöz hasonló hasztalan tudomány,
Sárgaságra hozta agya-fürt hagyomány,
Emberi velőbe koholt sok találmány,
Ártott szagának kincs s tisztesség-adomány.

¹ Palesztinának Joppe és a Karmel hegység közti termékeny vidéke.

² Quid odor? nonne per orbem diffunditur? quid indoles? multiplicatis fidei populis, fides imminuta est, et crescentibus filiis suis mater aegrotavit. Salvinus, lib. I. cent. avarit.

83. Mi(t) sem árt rosának hagyma mérgessége,
Nem lelki rózsának sátán dühössége,
Vakoskodó világ sok kegyetlensége,
Inkább nevelkedik szagos reménsége.
84. Itt az igaz Gálad,¹ itt lelki orvosság,
Melylyel gyógyíttatik bűnös minden kórság,
Itt orvos láttatik elme-nyughatlanság,
Igazságot éhző s szomjuzó lankadtság.
85. Szem-világosító harmat: tanítása!
Elme-sötétséget űző: oktatása!
Megrögzött vakságnak próbált orvoslása,
Mennyet-földet fontolj, bizony nincsen mása!
86. Erős, mély gyökere: isteni félelem,
Szíve aranylánczát nem éri sérelem,
Megáll ama mérges veres sárkány ellen,
Híven védelmezi mennyből a kegyelem.
87. Rózsát török *bulyák* böcsülik szerfelett,
Mert hogy Muhametnek verétékiből lett,
Magokban elhittik, s már ily vézés mellett,
Földön hevertetni bűn nélkül nem lehet.
88. Hát mi keresztyének alábbvalók legyünk?
Krisztus rózsájához csak annyit se tegyünk?
Véres veréteke mívéből mit vegyünk,
Nem tudjátok-é? s mely nagy tiszteletre megyünk.
89. Itt természet szerént haragnak fiai
Újjá születetünk; megszünnnek habjai
Kárhoztató bűnnek; már atyafiai
Vagyunk jegyesünknek s örökös társai.
90. Rózsás ezen kertnek ura véghetetlen,
Hatalma, kegyelme mély s megmérhetetlen,
Ahhoz igazsága tiszta s fegyhetetlen,
A ki nem ismeri vak és tehetetlen.
91. Óh mely drága nálam nagy irgalmasságod,
Piros szép véredből folyó sok jószágod,
Te ki rózsák között legelsz — nyájasságod
Böcsületes . . . évig felér igazságod.
92. Azért szárnyad alá hívek folyamodnak,
Megelégttetnek javával házadnak.
Életnek kútfeje, fénye világodnak,
Kik e mellett járnak meg nem tántorodnak.
93. Ezt ismeri lelkem, tiszteli nevedet
Az hová parancsolsz, keresi kedvedet,
Vonj magaddal engem, követlek tégedet,
Tudom megbővítéd rajtam kegyelmedet.

¹ Másképen Gilead, melynek balzsamáról van szó Jeremiás 8:22. és 46:11. versében.

94. Lám az házasság is egyik rendelésed,
Még ártatlanságba első teremtésed,
Kellemetes rózsaszaporító kerted,
Noha ugyan bűnért kereszt alá verted.
95. De mikép rózsának tövis nem ártalmas,
S ugyan kereszt alatt házasság hatalmas,
Rózsza törettetvén, haszonra alkalmas,
De ha ágán szárad, veszése siralmas.
96. Azt gondolatomba Isten bár ne adja,
Szabad tetszésemre e dolgot ne hagyja,
Nyelvem hallgatásra tisztelet ragadja,
Törvény alatt vagyok, szívem nem tagadja.
97. Szívesen sóhajtom drága kincs anyámat,
Engedelmisséggel tisztelem atyámat,
Igy hasonlóképen nagy uram bátyámat,
Kedvelem tanácsba mostoha anyámat.
98. Nemzetes ifjú! tökéletességed
— Felelt szülő-atyá, — kedves szelédséged
Megtetszett; ékesget csöndes kegyességed,
Jó renddel folytatod szép illendőséged.
99. Vöm vagy! Néked adom Rózsza leányomat,
Vegyed házastársul kedves magzatomat,
Az Isten tenéked rendelte Rózsámat,
Rendeit énnékem is te benned fiamat.
100. A tiszta szeretet szeléd szíveteket
Kormányozza, jóra hajló elméteket;
Vigasztalhassátok jó nemzeteteket,
Megtisztelhesétek szép czimereteket.
101. Regulát szabtatok! úgy kell elmennetek;
Úgy kell boldogoknak az Úrban lennetek,
Mert bizony másoktól megkülönböztetnek,
A kik igazságot szívesen követnek.
102. Keresztyén erkölcsnek igaz valósága,
Tökéletességnek drága bátorsága,
Ártatlan dolgoknak teljes szabadsága,
Jámbor házasságnak igaz boldogsága.
103. Az ifúságnak virága hervadó,
Test-örvendezettő vigasság mulandó,
Színlett szerencsének kereke forgandó,
Az Úrnak félelme az megmaradandó.

(L. a »Lakodalmi vers 1759-ből« felírású kötetben.)

BAROS GYULA.